

Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi
Fırat University Journal of Social Science
Cilt: 20, Sayı: 2, Sayfa: 91-104, ELAZIĞ-2010

SHIRLEY JACKSON'IN *HILL HOUSE*'UN BÜYÜSÜ ADLI ROMANINDA GOTİK MEKÂN VE ANNE-KIZ İLİŞKİLERİ*

*Gothic Place and Mother-Daughter Relationship in Shirley Jackson's The
Haunting of Hill House*

F.Gül KOÇSOY**

ÖZET

Bu çalışmada, Amerikalı Gotik roman ve öykü yazarı Shirley Jackson (1916-1965)'in *Hill House*'un *Büyüsü* (*The Haunting of Hill House*) (1959) adlı romanında anne-kız ilişkileri, feminist nesne ilişkileri kuramına dayanılarak incelenmektedir. Roman, 1950'lerde Amerika'da orta sınıftan gelen bir kadının aile yaşamı dışında bir kimlik modeli geliştirememesini ve ev sınırları içine kapanmışlığını ele alır. Yapıttaki gotik evin simgelediği Viktoryan ideolojisi ve anne olgusunun, kadın kişiliğinin gelişimini nasıl engellediği ve kadınları nasıl yok saydığı/ettiği, çalışmanın odak noktasıdır.

Başkahraman Eleanor, annesinin ölümünden sonra bir kimlik geliştirme gereksinimi duyar. Geldiği evde, özgürlük arzusundan kaynaklanan vicdan azabının yansıması olarak bilinçaltı süreçleri işlemeye başlar ve kendini birtakım normal dışı olayların içinde bulur. Bu olaylar onu, bir başka benlikle değil yine eski benliğiyle karşılaştırır. Böylece ev, Eleanor'un bunları yaşamasında işlevsel bir kimlik kazanır.

Jackson, gotik söylemi seçerek kadın sorunlarını anne-kız ilişkileri bağlamında örtülü biçimde işler.

Anahtar Kelimeler: Shirley Jackson, *Hill House*'un *Büyüsü* (*The Haunting of Hill House*), gotik, Viktoryan, ev, feminist nesne ilişkileri kuramı.

ABSTRACT

In this study, the mother-daughter relationship is examined in terms of feminist object relations theory in American gothic fiction writer Shirley Jackson (1916-1965)'s novel *The Haunting of Hill House* (1959). The novel deals with a woman of American middle-class in the 1950s who cannot develop a personality apart from family life and her confinement into house. The focus of the study is how Victorianism and the idea of mother symbolized by the gothic house hinder the improvement of woman personality and how they ruin woman.

The protagonist Eleanor, after the death of her mother feels the necessity of developing an

* Bu makale 5-6 Kasım 2009 tarihinde Erzurum'da yapılan "M. Ruhi Esengün Anma Toplantısı"nda sunulan bildirinin genişletilmiş ve düzenlenmiş biçimidir.

** Yrd.Doç.Dr., Fırat Üniversitesi, İnsani ve Sosyal Bilimler Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatı Bölümü; nurgul25@yahoo.com

identity. In that house, as the reflection of remorse caused by the wish of freedom the processes of subconscious start working and she finds herself in some unnatural events. These events confront her not with another personality but again the old one. Thus, the house gains a functional identity in her experiencing them.

Jackson handles woman problem in the context of mother-daughter relationship implicitly by choosing the gothic discourse.

Key Words: Shirley Jackson, The Haunting of Hill House, gothic, Victorian, house, feminist object relations theory.

Bireyin iç dünyasını anlama çabasının önem kazandığı Pre-Romantik Dönem (1740-1789) ve Romantik Dönem (1789-1832)'de sanatçılar bu iç dünyanın karmaşık, esrarengiz, hatta korkunç ve vahşi olduğunu sezdiler; bunlar, sanatçıların Ortaçağ'dan esinlendikleri unsurlardı. Ortaçağ'ın kasvetli gotik mekânları, insanın iç karmaşasını, korku ve gerilimlerini anlatmak için sanatçılara ideal göründü. Bu noktada, bu tür duyguları mekân aracılığıyla anlatma olgusu karşımıza çıkmaktadır. Bir başka deyişle, Gotik deyince aklımıza mekân gelmektedir. Romantik akımın çıkışıyla eleştiri terminolojisinde bir roman alt-türü olarak yer alan Gotik romanın olmazsa olmaz unsurlarından biri sıkıcı, boğucu, korkutucu ve tuzak niteliğindeki bu tür mekânlardır. Gotik roman, Ortaçağ'ın feodal yapısını, salgın hastalıklarla dolu korkulu günleri ile mimarisini ve bu mimariyle ilgili imgeleri çağırır. Yazınsal yapıtlar için bu terimin kullanılması da bu özellikten kaynaklanmaktadır.

Asaleti, yüce duygu ve düşünceleri vurgulayarak ideal toplum oluşturma gibi Neoklasik ilkeleri benimseyen D.Defoe (1659-1731), S.Richarson (1689-1761) ve H.Fielding (1707-1754), yapıtlarında “melek” prototipine uyan, böylelikle ideal toplumun yapı taşı niteliğinde kadınlar çizerler. Bu bağlamda, Feminist yaklaşımla yazdıkları *Çatı Katındaki Deli Kadın (The Madwoman in the Attic)* adlı kitapta S.Gilbert ve S.Gubar, “evdeki melek” tipi üzerinde dururlar. Bu imgenin Ortaçağ'da Bakire Meryem'in saflık imgesiyle beslenip Dante, Milton ve Goethe'den geçerek 19.yüzyılda dinsel kimliğini bırakıp “evdeki melek” tipine dönüştüğünü (Gilbert-Gubar;1979,20-23) ve 18. ve 19.yüzyılda kadınlara nasıl bir rolün uygun görüldüğünü anlatırlar. Ataerkil toplumda erkeğin kafasında ideal olarak yaşattığı bu kadın tipi edilgendir ve erdemleri arasında uysallık, evcimenlik, dindarlık ve mâsumiyet başta gelenlerdir. Bu prototip 20.yüzyılda bile devam etmiş ve yazınsal yapıtlara yansımıştır. Bu çalışmanın amacı da görünüşte gotik mekânların, aslında ise bu mekânların sembolize ettiği değerlerin “melek” prototipindeki kadınlar üzerinde kurduğu baskıyı irdelemektir.

Bu yazarlar okuyucular tarafından takip edilmekle birlikte Horace Walpole (1717-

1797), Clara Reeve (1729-1807) ve Ann Radcliffe (1764-1823) gibi yazarlar romanı aşırı gerçekçi diye niteleyerek okuyucularına ideali göstermeyi değil, onların düş gücünü harekete geçirmeyi hedef almışlar, eski romanslar ve roman öğelerini harmanlayarak yeni bir romans türü olan Gotiği oluşturmuşlardır. Fiziksel boyutların dışına çıkmamanın zihin için bir gereksinim olduğunu savunan Gotik romancılar, okuyucuyu kendi benliği, yeni gözükken ama eski olan dünyasıyla ve bilinçaltıyla yüzleştirip kendini daha iyi tanmasına olanak sağlamışlardır. Öfke, acı, dehşet, panik ve sürpriz unsurlarının geniş çapta kullanıldığı bu türde, güçlü kadınlar anlatılmış ve bunların özgür tavırları romanların yazıldığı zamanlarda eleştirilmiştir. Ancak bu kadınlar romanların sonunda cezalarını buluyorlardı. Yani yazarlar 18. yüzyılın baskın değerlerini sorgulamıyor gözüküyorlardı. Birçok Gotik yapıtta, ataerkil sistemin kadını baskılaması ve toplum içinde bir alt-kültür olarak görmesi sorunu gündeme getirilir. Kadın yazarlar ataerkil toplumda tutunabilmek için yapıtın yüzeyde görünen anlamının dışında, toplumun iyi karşılamayacağı kadınca yönünü ve başkaldırılarını açıkça değil, kaçık/kaçak bir kadın karakter yoluyla örtülü biçimde dile getirirler. Bir yanda yapıtın kadın kahramanı “melek” prototipini simgeler, öte yanda kaçık/kaçak prototipine de uyar ve hem yazarın hem de karakterin bölünmüş kişiliği açıklanır. Çünkü kadın yazar kendinden beklenen roller ile olmak istedikleri arasında bölünmüşlüğü yaşar ve yapıtaki karakter de bu yaşantıyı sergiler. Shirley Jackson (1916-1965) edebiyat öğrenimi görmüş dört çocuklu bir anne ve yazar olarak bunların farkındadır. Öncülleri gibi, *Hill House'un Büyüsü (The Haunting of Hill House)* (1959) ve diğer birçok yapıtta, gotik unsurları kullanarak geleneksel bakış açısına göre yetiştirilmiş Amerikan kadınının durumunu anlatmış ve bunun ciddiyetine dikkat çekmiştir.

II. Dünya Savaşı'ndan sonra Amerika'da, refah düzeyinin artmasıyla kadınların rolü yeniden eve odaklandı. Bir TV dizisi kahramanı olan June Cleaver, mutlu ev hanımı rolünde ideal kadın tipi olan geleneklerine bağlı ve bakımlı bir tipoloji sergiliyordu. Ama bu mutlu ev hanımı zamanla kendini eve hapsolmuş hissetti, monoton ev işlerinden sıkıldı ve aile yaşantısı dışında bir kimlik modeli geliştiremediğini görüp kendini gerçekleştirme gereksinimi duydu. Bu beyaz ve orta-sınıf birçok Amerikalı kadının sorunu. Betty Friedan *Kadınlığın Gizemi (The Feminine Mystique)*'nde bu konuya “ismi olmayan problem” denilerek nasıl görünmez kılındığına dikkat çeker ve nedenini kadınların entellektüel kapasitelerini kullanamamalarına bağlar (Friedan;1963,13-29). Roman kahramanımız Eleanor Vance de orta sınıftan gelen ve Viktoryan/June Cleaver ideolojisine göre yetiştirilmiş biridir. 50'lerde kırsal kesimde yaşayan bekâr bir kız evlâttan beklendiği üzere *suçluluk duymamak için* kısa süre önce ölen, sevmediği hatta

nefret ettiği annesine on bir yıl bakmıştır. Geçmişiyile ilgili hiçbir güzel anısı bulunmayan Eleanor'un yaşamında, on iki yaşındayken, babasının ölümünden kısa süre sonra, doğaüstü bir deneyim olarak adlandırılabilir, üç gün boyunca evin tavanlarından taş yağdığını sanması dışında hiçbir şey göze batmaz. Son derece durağan ve tekdüze bir yaşamı olan Eleanor, kızını bir "melek" gibi yetiştirme amacındaki baskın karakterli annesine hizmet ederek ve kendini geliştirme fırsatı bulamayı en verimli olabilecek yıllarını geçirmiştir. Annesinin ölümünden sonra evsiz, parasız, arkadaşsız, ayrıca herhangi bir mesleki deneyimi olmadan annesinden daha baskın karakterli ablası Carrie ile yaşamaya başlar. Bebek odasında bir karyolayla yetinmek zorundadır ve izin almadan ortak malları olan arabayı bile kullanamaz. Carrie ile herhangi bir sevgi ve anı paylaşımı göze çarpmaz. Carrie onu küçümser, çocuk olarak görür. Duygusal açıdan boşluk yaşayan Eleanor kendine bir çıkış yolu arar, yaşamının anlamını ve gerçek benliğini sorgular. Birçok Gotik romanda olduğu gibi, Eleanor da yalnız ve düşünceli bir kadındır, acıları odak noktasıdır. Kendine ait bir ev ve yaşam özlemi içindedir. Jackson, onu annesinin öldüğü gece uyuyakalıp çağrılarına cevap veremediği için vicdan azabı içinde, duyarlı, endişeli ve içe dönük biri olarak tanıtır ve romanı onun bakış açısından yazar.

Gotik yazında genelde, toplum dışı kalmış ve zor durumdaki bir kadın yolculuğa çıkar, güç kazanır ama korku dolu eski bir sistemin içinde çoğu zaman varlığını kanıtlayamaz. "...Walpole için bile Gotik'teki bu yolculuğun çoğu zaman amacı hem erkek hem kadınların kayıp ya da gizli bir anne kökenine yeniden ulaşmasıdır. Bu motifte ataerkil silsileye ve eve göze çarpar biçimde bağlı olunur ve unutulmuş ama sonunda açılan bir kadınlığın önceden bilinemez olasılıklarına kök salınmış olur" (Hogle; 2002,10). Eleanor, Doktor John Montague isminde felsefe dalında doktoralı bir antropologdan Hill House adlı evdeki sırları çözmek üzere yapacağı araştırma için yardım istediğini dile getiren bir mektup alınca, buna kendi özgürlüğünü yaşayabileceği ve yeni seçeneklerle karşılaşabileceği bir fırsat gözüyle bakar. Carrie'ye açıkladığında ret cevabı alır; Carrie tutucu bakış açısıyla ona annesi sağ olsaydı aynısını yapacağını, bu tür tehlikeli maceralar yerine kendisi gibi evde bir yaşamının olmasını isteyeceğini söyler. Ayrıca güç ve saygınlık sembolü olan arabayı vermek istemez. Ama annesine aşk romanları okuyarak karakteri biçimlenen romantik Eleanor, kendi evinde bulamadığı özgürlük ve huzuru bulma planıyla korkusuzca serüvene atılır. Merdivenlerinin başında bir çift aslan heykeli bulunan bir evde yaşadığını düşler; yaşlı, kibar bir kadın ona bakacak, sevgiyle hizmet edecektir. Başka bir yerde peri masallarında olduğu gibi, kraliçe olan annesi onun için gözyaşı dökecektir. Yolculuk sırasındaki fantezileri annesiyle olan yerine oturmamış duygusal bağı ve anne sevgisine duyduğu açlığı göstermektedir.

Çünkü annesi Eleanor'a karşı hep soğuk ve anlayışsız olmuş, yalnızca Viktoryan/June Cleaver ideolojisini benimsetmek için uğraşmıştır. Ayrıca bu fanteziler onun ev kurma bilincini, ait olma ve sahiplenme gereksinimlerini dile getirir. Eleanor'un yolculuğunun amacı, kendisi başlangıçta bilmese de, bu anne kökenine ulaşmak ve onu tanımadır.

Gotik, bir yasaklar, ihlaller ve bu gerilimlerin içinde benlik oluşumu sürecinin anlatısıdır. Eleanor, dönmeyi asla düşünmeyerek evden ayrılınca kendini güçlü ve özgüvenli hisseder, varlığını kanıtlama peşindedir. Örneğin, öğle yemeği için geldiği lokantada, sütünü evdeki bardağı dışındaki bir bardaktan içmek istemeyen küçük kızın potansiyel özgürlüğü ve anneye direnişini görüp onunla empati kurar. Otoriteye başkaldıran bu küçük kızı içinden onaylar; çünkü kendisi de anne/kızkardeş/Viktoryan otoritesine baş kaldırmıştır.

Jackson, barınma, sığınma ve korunma gereksinimi bulunan kadın karakterler üzerinde mekânı, etki ve güç ögesi olarak veya karakterin yansıması olarak kullanmıştır. Feminist olmamasına karşın, inişli çıkışlı anne-kız ilişkileri, geleneksel kadın rollerinin etkileri ve kadınların tutarlı kimlik geliştirme konularıyla ilgilenmiştir. Bu noktada, *nesne ilişkileri kuramı (object relations theory)* bu tür romanları çözümlemede yardımcı olmaktadır. Feminist kuramcılardan Nancy Chodorow (1944-) kadın kişiliğinin oluşması, anne-kız ilişkisinin karmaşası ve benlik için tehdit içermesini nesne ilişkileri kuramına dayanarak açıklamaya çalışır. İçgüdülere yoğunlaşan klasik Freudcu kuramın tersine, bu kuram temelde bireyin dış dünyasındaki diğer insanlarla olan ilişkileri üzerinde durur. Dış dünyadaki insanlarla bireyin iç dünyasındaki imajlar ve bu insanlarla ilişkilerden içimizde kalanlar ve bu kalıntıların psikik işlev açısından taşıdığı önemi anlamaya çalışır. Ödipal dönemden çok preödipal dönem üzerinde yoğunlaşır. Preödipal dönemde çocuklar anneyi (ya da anne yerine geçen kişiyi) kendilerinin uzantısı olarak algırlar; anne mutluluk kaynağıdır, aynı zamanda tam bağımlılık ve benliğin kaybidir. Ödipal dönemde ise çocuk bağımlılık ve bağımsızlık ikilemiyle meşguldür. Bu dönemlerde anneden yeterli ilgi ve sevgi görmeyen çocuklar ömürleri boyunca anneye ve anneye ilgili imgelere (örneğin eve) bağlı kalırlar. Ödipal dönemden sonra ise çocuk artık anneden bağımsız bir kişilik geliştirme yoluna girer. Erken çocukluk döneminde anne ilgisizliği ve soğukluğuna mâruz kalan Eleanor'un yaşamı boyunca farkında olmadan sıcak anne sevgisi ve bu sevgiyi çağrıştıran mekân arayışı romanın odak noktasıdır.

Amerika'nın ilk kurulduğu ve yazınsal yapıtlar vermeye başladığı dönemlerden beri, Avrupa Gotiği'nde olduğu gibi "Perili Ev" motifi Gotik yapıtlarda bir arketip özelliği kazanmıştır. Poe ve Hawthorne'un mirası olarak sevgileri olan ev, Gotik geleneğe aittir ve çoğu zaman zıt karakter olarak işlev görür. Perili olduğu varsayılan Hill House'a

yaklaşırken yoldaki ağaç dalları Eleanor'un arabasının ön camını döver, ışsızlık dikkat çekicidir. Eleanor, arabayla ilerlerken ağaçlar ve tepelerin arasından Hill House'un kule ve çatılarını görür. Okuduğu aşk romanlarındaki gibi, evi tepelere bağlayan gizli geçitlerde yakışıklı bir kaçakçıyla karşılaşabileceğini aklından geçirir. Birden buraya niçin geldiğini düşünür. Karşısındaki yüksek, kötücül ve ağır kapı ağaçların arasında kaybolan taş duvara gömüldür. Arabadan bile asma kilidi, parmaklıkların etrafından dolanıp geçen zinciri ve kapının ötesinde her iki tarafını durgun, karanlık ağaçların gölgelediği yolun devam edip döndüğünü görebilmektedir. Kornaya basınca çirkin ve korku uyandıran bir adam gelip kabaca ne istediğini sorar. Eleanor beklendiğini söyler ama adam önce bekleyen tehlikelere karşı uyarmak istercesine ev hakkında bilgisi olup olmadığını sorar, isteksizce kapıyı açar ve karanlık basınca etrafta olmayacağını belirtir. Eleanor, eve gelip tam karşısında durunca önsezileri evin kötü ve hastalıklı olduğunu ve buradan hemen uzaklaşması gerektiğini söyler. Ev canlı gibidir: "...koca kafasını insanlığa herhangi bir tâviz vermeksizin göğe dikmişti[r]. Merhametsiz bir evdi[r], içinde yaşam bulundurma niyeti yoktu[r], insan, sevgi veya ümit için uygun bir yer değildi[r]"(Jackson;1967,35). Eleanor'un elleri soğur ve kendini baskı altında hisseder. Ama Shakespeare'in On İkinci Gece oyununda "Yolculuklar sevgililerin kavuşmasıyla biter" sözünü anımsayarak burada bir aşk bulma ümidiyle içeri girer. Karşısında, kapıdaki adamın asik suratlı karısı durmaktadır. Kocaman merdivenin gölgesi altındaki salon, doğurganlığı simgeleyen meyve-tahıl figürleri ve canlı insan ve hayvan resimleriyle süslü koyu renk, oymalı ahşap eşyalarla doludur. Bu cansız nesnelere eve ürkütücü bir hareketlilik vermektedir. Görünen bütün kapılar kapalıdır. Yerde cilâli döşemenin gölgelerine gömülen elinin titreyen yansısını görür. Bu ayna imajı Eleanor ile girdiği yapı arasındaki benzerliği ortaya çıkarmaktadır. "ev hem Eleanor'u yansıtan bir ayna hem de derinliklerinde kendini gördüğü bir penceredir"(Hattenhauer;2003,160). İkisi de çarpıktır; biri psikolojik diğeri mimari açıdan. Okuyucuya ön hazırlık olarak verilen bu sahnede Eleanor'un bütünü değil yalnızca eli söz konusudur. Bu anlamda evin, kişiliğini bölüp kendi imajına çevireceği sonucu çıkarılabilir. Eleanor'un içinden ağlamak gelir. Alışılmışın dışında dar ve uzun olan odasında kendini bir canavarın yuttuğu küçük bir yaratık gibi hisseder. Perdeleri açar ama kalın camlardan zayıf bir ışık süzülür. Kötülüğün kaynağını bulamaz, dili yetersiz kalır. Jackson, gotik geleneğin birçok unsurunu kullanarak, daha ilk sayfalarda gizemli evi etkin bir kişi durumuna sokmaktadır. Evin esenliksiz karakteri ise şöyle betimlenir:

Mutlak gerçek koşulları altında hiçbir canlı organizma uzun süre akli başında kalamaz; bazıları tarla kuşlarının hatta çekirgelerin bile düş kurduğuna inanır. Hill House, akli başında olmayarak ve içinde karanlığı tutarak tepelere karşı dururdu; seksen senedir duruyordu ve seksen sene daha durabilirdi. İçinde duvarlar dimdik, tuğlalar düzen içinde birbirine bitişik, yerler sert ve kapılar doğal olarak kapalıydı. Sessizlik Hill House'un ahşap ve taşları üzerinde bütün ağırlığıyla duruyordu ve orada ne dolaşırsa yalnız dolaşırdı. (Jackson;1967,3)

Eleanor açısından olumsuz enerji yüklü böyle bir evin olumlu olaylara sahne olacağı beklenemez. Düş ve duygu yüklü başka bir varlığı asla içinde barındırmaz. "...gotik ev *Hill House'un Büyüsü*'nün gerçek anlamda başkarakteridir...". (Parks;1984,24); varlığı neredeyse her sayfada hissedilir. Delilik, intikam ve ölüm olaylarıyla mimlenmiştir. Sembolize ettiği ideoloji ise bir 19.yy. değerler sistemi olan Viktoryan ideolojisidir. Evin mimarı ve eski sahibi Hugh Crain, aileden zengin bir köylüdür. Evi ailenin orta sınıf burjuva kimliğini gösterecek biçimde tasarlamış, kadınların yönetim alanını ailesi ve torunları için 'kendince' yâni erkek bakış açısıyla düzenlemiştir.

Valizini açıp eşyalarını yerleştirirken Eleanor'un yine bir başkaldırı simgesi olarak düşünülebilecek yeni satın aldığı pantolonu görüp çocukluğundan beri pantolon giymediğini ve annesinin bunu görünce çok kızacağını düşünmesi, ölüyken bile anne baskısının gücünü kanıtlamaktadır. Telepatik güçleri olan Theodora, Eleanor'un aksine rahat ve kendinden emindir; korkmak bir yana evin Viktoryan/Gotik mimarisi ile alay eder. Evin vârisi olan Luke Sanderson'ı görünce Eleanor "Yolculuklar âşıkların kavuşmasıyla biter" diye içinden geçirip yine romantik bir ilişki düşünür. Doktor ile evi gezerler. Merdivenler eşit yükseklikte olmadığı ve bir tarafa eğimli yapıldığı için evde genel bir denge ve yön sorunu bulunmaktadır. Odalardaki açılı eğriliği evin genel çarpıklığına neden olmaktadır. Ortak merkezli, birbirine açılan, yuvarlak veya pencere ve kapısı olmayan odalar vardır. Kapılar asla açık bırakılamamakta, otomatik olarak kapanmaktadır. Son yirmi yıldır evi kiralayan hiç kimse fazla kalamamıştır. Bu özellikleriyle ev, "Perili Ev" motifine uymaktadır; çarpıklık ve dengesizlik ise Viktoryanizm'e göndermedir.

Kütüphanede Crain'in küçük kızı için farklı kaynaklardan resimler keserek oluşturmuş olduğu bir kitapta, Viktoryan din ve ahlâk anlayışını özetleyen ders ve tehditler bulunmaktadır. Örneğin Crain, bir sayfanın ucunu yakarak çocuğa cehennem ateşinin bundan daha şiddetli olduğunu göstermeye çalışmıştır. Son sayfada ise kendi

kanyla attığı imzası vardır. “Hugh Crain’in ataerkil düzen hakkında romanın eleştirisini pekiştiren kitabı...” (Bailey;1999,42) nda, sevgi yerine korku ve baskıyla kadın kimliğinin kültürel oluşumu göz önüne serilmektedir. Kitabın kıza veriliş tarihi, Eleanor’un yola çıkış tarihiyle aynıdır; 21 Haziran. Bu ayrıntı, Eleanor’un yola çıktıktan sonra varış noktasının kaçmaya çalıştığı Viktoryan değerlerine geri döneceğini ima etmektedir.

Jackson evin tarihini özellikle kadınlar için ölümle betimler. Crain’in ilk karısı eve gelirken at arabasının devrilmesiyle, ikincisi evde düşerek, üçüncüsü de veremden ölmüştür. Ev, Crain’in iki kızından büyüğüne kalır. O ise evlenmeyip yaşlanınca köyden hizmetçi bir kız alır ve evi ona bırakır. Küçüğü bu durumda hizmetçiyi kıskanmaktadır. Yaşlı kadın hastayken, hizmetçinin yetişememesi üzerine ölür. Küçük kız kardeşten ve köy halkından gelen suçlamalara dayanamayan hizmetçi kendini kulede asar. “...Gotik roman ve öykülerde uzam karakteristik olarak tarihselleştirilir ve tarih uzamsallaştırılır” (Spooner, McEvoy;2007,52). Eleanor’un kişisel tarihi, evin tarihiyle bu yönüyle paraleldir: ihmal yüzünden ölmüş yaşlı bir kadın ve birbirini sevmeyen iki kız kardeş. Evin tarihini öğrenince Eleanor, annesiz kızlar ve hizmetçiyle empati kurar ama ‘kendince’ suçlu vicdanının bu biçimde karşısına gelmesine şaşırır. Doktor ise hizmetçiyi bu intihara suçlu vicdanının ittiğini söyleyerek farkında olmadan Eleanor için tek seçenek olarak intiharı ortaya atar.

Eleanor, şimdikiye kadar hem anne hem çocuk olmuştur. Bir taraftan annesinin onu “melek” prototipine uygun yetiştirme endişesiyle yeterli ilgi ve sevgi bulmadan büyümüş, gençliğini annesine adanmış, yâni evin küçük kızları gibi ihmal edilmiş bir çocuk olmuş, diğer yandan ona baktığı için anne olmuştur. Ev, Eleanor üzerinde kurduğu baskı dışında bu yönüyle de onu uyarmaktadır.

Başlangıçta evde annesinin etkisinden bağımsız bir kimlik ve özgüven geliştirmeye başlar: “kırmızı ayak parmaklarımdan başıma kadar, birey olarak ben, yalnızca bana ait olan özelliklerle ne kadar tam ve ayrı bir şeyim.” (Jackson;1967,83) diye düşünür. Ama bu özgüven gece yatarken kapısını kilitleyip penceresini kapatmasına engel olamaz. Sabah, yıllardan beri ilk güzel uykusunun burada gerçekleşmesinin mutlu bir geleceği müjdelediğini ve evde rahat edeceğini gösterdiğini düşünür. Ama Doktor, grubu intiharın gerçekleştiği kulenin bağlı olduğu kütüphaneye götürünce Eleanor yüzüne vuran soğukla birlikte küf ve toprak kokusu alır, annesinin mezarını ve ona okuduğu kitapları anımsar ve içeriye giremez. Elleri soğur, ağlayası gelir. Verandadan kuleye bakmak isteyince başı döner, düşecek gibi olur. Duvarında tuzakta veya ölmüş görünen hayvan figürlü süslerin olduğu ve diğer odalardan daha büyük olan çocuk odasının girişinde belirgin bir soğuk

hava bölgesiyle karşılaşır. Theodora burayı bir mezar girişine benzetir. Eleanor bütün bunlardan sonra artık yalnız kalmaktan korkmakta, bir şeyler olacağını sezmektedir. Evin bu tür mekânsal baskılarından dolayı sınırlı ve endişelidir. Doktor Eleanor'un bu tepkilerini anlamaya çalışmaz, yalnızca istediği zaman gidebileceğini söyler. Korku ve gerilim dolu bu eski evde varlığını kanıtlayacak tutar bir dal veya bir ümit bulamayan Eleanor mevcut olumsuzluk işaretlerine karşın, kalmaya karardır çünkü bu evde farkında olmadan/bilinçaltıyla annesini anımsamaktadır.

Gotik, insanın psişik varlığını inceler; gerçek gibi durmayan, yabancı, eski ve grotesk olduğu için bizden uzak görünen ama çelişkilerimizle karşılaştığımız bir arenadır. Freud, Gotik edebiyatı konu alarak yazdığı "Acayip" ("*The Uncanny*") (Freud;1973,220,245) adlı makalesinde tuhaf ve hayâlet türünden figürleri 'acayip' diye nitelendirir. Ona göre 'acayip' olan, arzu ve korkularımızın uzak ve tanıdık olmayan biçimlerde yeniden karşımıza çıkmasıdır. Bastırılan ve reddedilen, uygun yer ve zamanda geri döner; bizi korkutan-acayip şeyler aslında eskiden çok iyi bildiğimiz, sakladığımız ama gün yüzüne çıkacak şeylerdir; bizler bu bilinçaltı olgularımızla karşılaşmak ister, buna ilgi duyarız. Eleanor da kendi bilinçaltını gördüğü ve annesinin varlığını sezdiği bu 'acayip' eve ilgi duymaktadır. Bu bağlamda J. Kristeva, hayâlet ve grotesk figürlerin "sefil ve alçak" örnekler olarak toplum dışı olduklarını ve çelişkileri anlattığına dikkat çeker. Bireysel anlamda da "bastırdığımız, dışladığımız"ın varlığımızda "arada...belirsiz...karma" şeyler olduğunu ve kendimize ve başkalarına karşı tutarlı ve bağımsız bir kişiliği ifade etmemizi engelleyen temel uyumsuzlukların hepsini oluşturduğunu ileri sürer (Kristeva; 1982, 4). Bu evde Eleanor, üstbenliğinin gitmesini söylemesine karşın altbenliğinin sözünü dinlemekte, çelişkisini yine bu mekânda yaşamaktadır. İnsanlardan uzak, sevimsiz ve grotesk olan ev, onun çelişkisini yansıtan bir aynadır, hatta Eleanor'un kendini özdeş gördüğü bir olgu durumundadır. Bu ise, Eleanor'un gerek kendi, gerekse başkalarıyla tutarlı bir kişilik yaşamasına engel bir olgudur.

Jackson, Gotik gelenek bağlamında sık sık kullandığı abartılı, ilginç ve mantığı zorlayan olaylarla Eleanor'un problemleri düş dünyasını yansıtır. Örneğin, rüyasında annesinin onu çağırdığını gören Eleanor, kalkıp kendini Hill House'da bulunca Theodora'nın odasına koşar. Eleanor'un kapısını zorlayan sağır edici sesi birlikteyken duyarlar ve oda buz gibi olur. Kapı üst tarafından ve kenarlarından zorlanmaktadır. Korkudan birbirlerine sarılıp beklerken Luke ve Doktor'un sesini duyarlar. Onlar evden 'köpek veya köpeğe benzer bir şey'i kovalarken bu olay olmuştur. Bütün kapılar kapalıyken bu şeyin eve nasıl girdiğini anlayamazlar. Üstelik, kadınların çılgınlıkları dışında

herhangi bir ses duymamışlardır. Doktor, sözü edilen gösterimin Eleanor'un zihninden kaynaklanabileceğini ve telepatik yetenekleri olan Theodora'nın bunları aynen yaşayabileceğini düşünemez. Ertesi gün Eleanor mutlulukla uyanır, güzelleşmiştir ve yine "Yolculuklar aşıkların kavuşmasıyla biter" diye kendi kendine mırıldanır. Eleanor'un bu neşesine bir anlam veremeyiz. İnişli çıkışlı bir ruh hali sergileyen Eleanor'un içinden birden, kahkaha atıp evde dönerek dans etmek gelir.

Baskı altında yetişen ve ev dışında bir yaşama yabancı olan Eleanor'un ruh sağlığı gittikçe bozulmaktadır. Luke uzun ve karanlık bir koridorun duvarında gördüğü yazıyı diğerlerine gösterince Eleanor şaşırır ve rahatsız olur. Kargacık burgacık harflerle bir çocuğun el yazısını anımsatan yazı Eleanor'dan yardım etmesini ve eve gelmesini istemektedir. Aslında yazıyı kendisi yazmıştır; yalnızca o anda bölünmüş bilincinden dolayı anımsamamaktadır. Mesaj eve olan kendi özlemine ifade etmekte, ayrıca annesine karşı hissettiği suçluluğu anlatmaktadır. Eleanor kendini insan ilişkilerinden soyutlamaya başlar ve evdeki garip gücü kabul etmeye doğru ilk adımlarını atar. Theodora'nın yatağının üstündeki duvarda kanlı titrek harflerle yine Eleanor'dan yardım etmesini ve eve gelmesini isteyen yazı vardır ve odasının duvarları ve gardırobundaki kıyafetler kan içindedir. Eleanor başta şaşırılmış gözükür ama sonradan bu duruma memnun olur; sanki yazı ona yazılmış bir aşk mektubudur. Korkmaz, aksine bu hoşuna gider. Doktor ise bütün bu akıl dışı olaylara bilimsel açıklama getiremez; Eleanor'un geçmişini ve yaşadıklarını hesaba katmaz.

Ev, Eleanor'u tanıtmaya yollarından biri olarak dramatik bir işlev yüklenip olay örgüsünün temel ögesi olur ve onun tinselliğini birebir yansıtan simgesel bir değer kazanır. Grup, yaşadıkları deneyimler ve korku hakkında konuşurken, Eleanor bir şeyin, belki de evin ismini bildiğini ve onu çağırdığını söyler. "Bakın. Benden yalnızca bir tane var ve sahip olduğumun hepsi bu. Kendimi çözümler, kayar ve ayrılır görmekten nefret ediyorum, Böyle olunca zihnimde, yani bir yarımdaya yaşıyorum, diğer yarımı ise çaresiz, çılgın ve baskı altında hissediyorum ve durduramıyorum ama gerçekten zarar görmeyeceğimi biliyorum ve zaman çok uzun ve bir saniye bile uzayıp gidiyor ve ben bunlara ancak teslim olarak dayanabilirim"(Jackson;1967,160) diyerek kendi kişilik bölünmesi ve delirme sürecine girdiğini anlatmış olur. Diğerlerine göre onun kendisi hakkında konuşması dikkat çekmek istemesindedir. Eleanor groteskleşir, yeni ama aslında eski olan benliğiyle yüzleşir.

Eleanor'un yetişkin kişiliğini bırakıp çocuk kişiliğine sığınmasını, bir başka deyişle yetişkin kişiliğiyle çözemediği sorunları çocuk kişiliğiyle çözmeye çalışmasını en somut biçimiyle anlatan olay yine bir gece gerçekleşir. Eleanor ve Theodora'nın kaldığı oda

yine buz gibi olur, bitişik odadan anlaşılmaz seslerle konuşmalar ve kahkahalar gelmektedir. Işığı açık bırakmış olmalarına karşın, oda zifiri karanlıktır ve birbirlerinin elini tutarlar. Kısa bir sessizlikten sonra bir çocuğun yürek burkan ağlaması ve ardından Eleanor'un kâbuslarındaki korkunç çığlık duyulur. Çocuğun ağlamaklı sesi ona gitmesini söyler. Eleanor, insan olarak bir çocuğun incitilmesine dayanamayacağını düşünür ve sessizlik olunca sesi kesmesini emreder. Işık yanar ve Theodora yatakta şaşkın biçimde oturmaktadır. Eleanor ise baştan beri kimin elini tuttuğunu merak eder ve çok korkar. Ses kesilince bağırabilmesi sesin kendi içinden geldiğinin ve kişilik bölünmesinin göstergesidir. Ayrıca Eleanor'un, annesine bakarak anne rolü üstlenmesine karşın, bir çocuğun incitilmesine dayanamayacağını, yani bir çocuk olarak kendi haklarından da vazgeçmeyeceğini vurgulamaktadır. Tuttuğu el, Hill House'un ona uzattığı, aslında kendi eli, yoğrulduğu kendi Viktoryan değerleridir.

Bayan Montague'nün baktığı falda Elena, Anne, Çocuk, Kayıp, Ev kelimeleri durmadan tekrarlanır; bunlar Eleanor'u tanımlayan, onunla birlikte düşünülmesi gereken kelimelerdir. Bir gece grup, ortak yaşanabilecek bir deneyim için salonda bir araya gelir; gösterim aynı biçimde tekrarlanır: soğuk ve ardından aşağı kattaki kapılara vurma sesinin yukarıya ulaşması. Eleanor arandığını bilir. Yine kapı zorlanır. Doktor ve Luke şaşkın ve gergindirler. Eleanor "...kafamın içinden bütün bu gürültü gelirken bir daha asla uyuyamam; benim kafamdan gelirken gürültüyü diğerleri nasıl duyabiliyor? Yavaş yavaş evin içinde kayboluyorum yavaşça parçalanıyorum çünkü bütün bu gürültü beni benden ayırıyor; diğerleri niye korkuyor?"(Jackson;1967,201-2). Bu sözlerle Eleanor artık diğerleri gibi normal bir insan olmadığını, benliğiyle dünya arasındaki farkın kaybolduğunu anlatmış olur. Sonra ev ve içindeki eşyalar sallanır, ses büyür ve Eleanor diğerlerini uzakta görür. Evin kendi kendini yıktığını düşünür ve bütün bunların kendisi için olduğuna karar verir. "...bana ait olan bu benlikten çekiliyorum ve ayrılıyorum, hiç istemediğim şeyleri seve seve teslim ediyorum; benden ne istiyorsa alabilir" (Jackson;1967,204) derken artık bu evde kalmak zorunda olduğunu anlamıştır. Benliği çözülüp evin özüyle birleşir. Direnmeyi bırakıp teslim olunca ev sakinleşir. Sabah son bir ümitle Theodora'ya, kendine ait olduğunu hissedebileceği bir yer aradığını ve buradan sonra kendisiyle kalmak istediğini açıklayınca ret cevabı alır. Hem Luke hem de Theodora ile kurduğu gelecek planları boşa çıkınca Eleanor gerçek dünyadan iyice kopmaya, olmayan şeyler görüp duymaya başlar.

Olgun bir birey olma ümidini kaybeden, kalacak bir yeri ve ailesi bulunmayan Eleanor'un, evi annesi olarak kabul edip onun çocuklarından biri olmaktan başka çaresi kalmamıştır. Newman, bu bağlamda "...Jackson'ın sanatının genel özellikleri anneliğin

yeniden üretilmesi açısından anlaşılabilir” (Newman;1990,133) der. Gerçek yaşam Eleanor’a o kadar korkutucu gelir ki evin korkunçluğunu önemsemez. Yaşamına anlam katacak doyurucu herhangi bir tinsel değere sahip olmayan Eleanor, kimliğini bulma yolunda başarısızdır. Metafizik tehdit gördüğü ev, şimdi sevimli ve dost gözükmektedir. Benliğinin çözülmesi ona mutluluk verir. Gece kalkıp bir çocuk gibi hayalet-annesini arar, baştan beri korkup tiksindiği kütüphanenin kapısına gelip annesini çağırır. Çocuk odasının önündeki soğuk bölge de kaybolmuştur ona göre. Salonda Crain’in heykeliyle dans ederken Eleanor’u unuttuğunu düşünür; bu, onun değerlerini kabullendiğini gösterir. Önceden annelik fikri hastalık, suç ve düş kırıklığı ile özdeşken, şimdi anne kavramını yeniden tanımlar, biyolojik annesine karşı korkusunun yerini yeni, sevgi dolu ‘evanne’sinin kabulü ve yanılması almıştır. Diğerleri onu ararken Eleanor sanki onlarla oyun oynar. Kütüphaneye girince ilk işi kuleye çıkan dönmeli demir merdivene çıkmak olur. Evin büyüünü çözdüğünü ve orada ölecek evle bütünleşeceğini düşünmektedir. Kahvaltıda Doktor’un onu gönderme kararı aldığını öğrenir. Mutlu olduğunu ve korkmadığını, evin kalmasını istediğini, ayrıca dönecek bir evinin olmadığını anlatır ama Doktor’u ikna edemez. Evden ayrılırsa annesine (eve) ihanet edeceğini ve çocuğu (kendisini) üzeceğini düşünmektedir. Arabasına biner ama gitmek yerine kendini evin bir üyesi saydığı için ve sınırlarından çıkmamak adına bir ağaca doğru hızla ilerler. Evi terk etmektense ölmeyi tercih etmektedir. Ölümünden önceki son saniyede aklı başına gelir, bunu niçin yaptığını kendine sorar. Doktor, Eleanor’un psikişik süreçlerini ve delirdiğini anlayamamıştır. Jackson burada insanı göz ardı edip gerçeği yalnızca görüne indirgemeye çalışan bilim insanlarını eleştirme gereği duymaktadır.

Eleanor, evde ailesinden kurtulma ve özgürlük arzusundan duyduğu suçluluk ve aynı anda aile bağı taşımadığı yabancılarla olmaktan dolayı hissettiği kaybolmuşluk duygusunun yansımaları olarak kendini birtakım normal dışı olayların içinde bulmuştur. Ömründe ilk defa bu evde ailesinin etkisinden bağımsız kalır. Bilinçaltı süreçlerinin işlemeye başlamasıyla gerçek benliğini tanır. Bu ise umutsuzluk içinde yine anne-kız ilişkisiyle tanımlamak zorunda kaldığı benliğidir. Ev bu durumda, Eleanor’un bunları yaşamasında işlevsel bir kimlik kazanmaktadır. “Kadını ele alan Gotik anlatılarda evler ve malikâneler, anne ile ilgili uzamlar olarak mecazi biçimde işlev görürler” (Rubenstein; 1996, 320). Eleanor’un amacı sadece bilinçaltını simgeleyen evde kalmak değil, ev ile birleşme, evin bilinciyle bütünleşme, dolayısıyla anneyle bütünleşmektir. Bir yanılısama olarak bilinçaltında ve düşlerinde gizlediği müşfik anne figürünü bu evde bulur. Chodorow, M. Klein’dan esinlenerek, çocuğun, benliğini annenin hükmedici varlığına tepki olarak oluşturduğunu söyler. Erkek çocuk bunu babayla fiziksel benzerlik kurarak

kolayca yapar ama kız çocuk için bu, söz konusu değildir. Ayrıca, anne buna izin vermez, kızına kendi değerlerini benimsetmek ister. Bu yüzden kız çocuk daima annesine bağlı kalır. Erkek çocuk kişiliğini anneden ayrı ve farklı olarak, kız çocuk ise anneye ilintili olarak tanımlar; istemese de anneye özdeşleşmeyi öğrenir (Newman;1990,120-122). Roman, Viktoryan geleneği simgeleyen anne/gelenekten kopma çabasıyla başlar ama bu gelenek Eleanor'a o kadar derinden işlemiştir ki, dönüş yine oraya olmaktadır. Bu ise Eleanor'un hem fiziksel hem duygusal anlamda ölümü demektir. Burada, anne gücünün hükmedici ve tüketici yönü de karşımıza çıkmaktadır.

Çocukluğunda yeterince sevgi ve ilgi görmediği için annesine bağlı kalmış ve bireyselleşememiş Eleanor, geç sayılan bir yaşta evden ve annesinden fiziksel anlamda ayrılma cesareti gösterir ama geldiği yeni eve yine kendini getirmiş olduğu için ondan ayrı olmak ve yalnız kalmaktan korkar, suçluluk duyar. Bu çelişki ise kişiliğinin bölünmesine neden olur. Hill House'dan ayrılmak istememesi annesiyle olan ortak yaşamsal bağı yeniden üretmeye çalışmasındandır. Kısaca, Eleanor'un kimlik sorunu annesiyle ilgilidir. Ev, kendi başına bozuk ataerkilliği ve annesini, Eleanor açısından ise bu bozukluğun hâkim olduğu anne-çocuk ilişkisini simgeler. Gençlik yıllarından beri edindiği toplumsal rolleri üzerinden silkip atarsa gerçek mutluluğu yakalayabileceğini bilmesi bunu gerçekleştirmesi için yeterli olmaz. Eleanor'un bencil annesi aracılığıyla somutlaştırılan ideolojide kız çocuğa sevgiden çok sahip olması gerektiği düşünülen değerler verilir. Feminist nesne ilişkileri kuramı kadınların kendilerini baskılayan sistemi sürdürme zorunluluğunu da açıklar. Bu bağlamda Adrienne Rich:" Ataerkil toplumda yetişen çok az kadın yeterli anne sevgisi hissedebilir; bize olan sevgileri ve bizim için yaptıkları mücadeleler ne olursa olsun annelerimizin gücü çok sınırlıdır. Ve annenin aracılığıyla ki ataerkil düzen küçük kıza ilk yıllardan başlayarak uygun beklentilerinin ne olması gerektiğini öğretir" (Rich;1977, 246) der. Eleanor'un annesi ve onun gibi *kadın görünüşlü erkekler*, aslında bozuk ataerkilliğin simgeleridir.

Gerçek yaşamla savaşım sürdüremeyecek ve direnç gösteremeyecek kadar zayıf yetişmiş olan Eleanor'a Hill House yaşam hakkı tanımaz; kendisiyle bütünleşmek demek ya delirmek/çocuk olarak kalmak ya da ölmek demektir. Evin, romanın sonunda yalnız kalması bu ideolojinin içinde duyan ve düşünen insana, hele bir kadına yer olmayacağını gösterir. Jackson, Gotik geleneğin birçok unsurunu kullanarak ataerkil düzeni eleştirir, kadının çıkmazını ve sonunda buna öyle ya da böyle boyun eğmekten başka çaresi olmadığını açıklar ve kadının baskılandığı sisteme ayak uydurmasını rahatsız edici bir özellik olarak göz önüne serer. Eleanor gibi ihmal edilmiş kız çocukları yetişmesini istemez; annelere özellikle kız çocuklarına yeterli şefkati esirgememelerini salıklar.

KAYNAKLAR

- Bailey, Dale. **American Nightmares: The Haunted House Formula in American Popular Fiction**. Bowling Green: Bowling Green State University Popular Press, 1999.
- Freud, Sigmund. "The Uncanny" (1919). **The Standard Edition of the Complete Psychological Works of Sigmund Freud**. Çev., James Strachey. London: Hogarth Press, cilt.17, 1973. (219-252).
- Friedan, Betty. **The Feminine Mystique**. New York: Pelican, 1982.
- Gilbert, Sandra M. ve Gubar, Susan. **The Madwoman in the Attic**. New Haven: Yale University Press, 1979.
- Hattenhauer, Darryl. **Shirley Jackson's American Gothic**. Albany: State University of New York Press, 2003.
- Hogle, Jerrold E., ed. **The Cambridge Companion to Gothic Fiction**. Cambridge: Cambridge University Press, 2002.
- Jackson, Shirley. **The Haunting of Hill House**. New York: Macmillan, 1967.
- Kristeva, Julia. **Powers of Horror: An Essay on Abjection**. Çev. Leon S. Roudiez. New York: Columbia University Press, 1982.
- Newman, Judie. "Shirley Jackson and the Reproduction of Mothering: The Haunting of Hill House". ed., Brian Docherty. **American Horror Fiction**. London: Macmillan, 1990. (120-34).
- Parks, John G. "Chambers of Yearning: Shirley Jackson's Use of the Gothic" *Twentieth Century Literature*. Bahar 1984, cilt:30, no.1, New York: Hofstra University Press. (15-29).
- Rich, Adrienne. **Of Woman Born: Motherhood as Experience and Institution**. New York: Bantam, 1977.
- Rubenstein, Roberta. "House Mothers and Haunted Daughters: Shirley Jackson and Female Gothic". *Tulsa Studies in Women's Literature*. Tulsa: The University of Tulsa, Güz 1996, cilt:15, no.2, (309-331).
- Spooner, Catherine ve McEvoy, Emma ed.ler. "Gothic Locations" **The Routledge Companion to Gothic**. New York: Routledge, 2007.